

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

8 Vtrum sint dispensabilia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut Deus est vniuersale principium essendi omnibus, ita & pater est principium quoddam essendi filio: & ideo conuenienter post precepta pertinentia ad Deum, ponitur preceptum pertinens ad parentes. Ratio autem procedit, quando affirmatiua, & negatiua pertinent ad idem genus operis, quamuis etiam & in hoc non habeat omnimodam efficaciam. Etsi enim in executione operis prius extirpanda sint vitia, quam inferenda virtutes, secundum illud Psal. 33. Declina a malo, & fac bonum. & Esa. 1. Quiescite agere peruersae, discite bene facere: tamen in cognitione prior est virtus quam peccatum, quia per rectum cognoscitur obliquum, ut dicitur in primo de Anima. Per legem autem cognitio peccati habetur, ut Rom. 5. dicitur. & secundum hoc, preceptum affirmatiuum debuisset primo poni. Sed non est ista ratio ordinis, sed quae supra posita est: quia in preceptis pertinentibus ad Deum, quae sunt primae tabulae, vitio non ponitur preceptum affirmatiuum, quia eius transgressio minorem reatum inducit.

In corp. ar.

AD TERTIUM dicendum, quod etsi peccatum cordis sit prius in executione, tamen eius prohibitio posterius cadit in ratione.

ARTICVLVS VII.

Vtrum precepta decalogi conuenienter tradantur.

3. dist. 27. ar. 2. q. 1.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod precepta decalogi inconuenienter tradantur. Precepta enim affirmatiua ordinant ad actus virtutum, precepta autem negatiua abstrahunt ab actibus vitiorum: sed circa quamlibet materiam opponuntur sibi virtutes & vitia, ergo in qualibet materia, de qua ordinat preceptum decalogi, debuit poni preceptum affirmatiuum & negatiuum, inconuenienter igitur ponuntur quaedam affirmatiua, & quaedam negatiua.

¶ 2 Præ. Hieronymus dicit, quod omnis lex ratione constat: sed omnia precepta decalogi pertinent ad legem diuinam, ergo in omnibus debuit ratio assignari, & non solum in primo, & tertio precepto.

¶ 3 Præ. Per obseruantiam preceptorum meretur aliquis premia a Deo: sed diuinae promissiones sunt de premijs preceptorum, ergo promissio debuit poni in omnibus preceptis, & non solum in primo, & quarto.

¶ 4 Præ. Lex veteris dicitur lex timoris, in quantum per comminationes poenarum inducebat ad obseruationes preceptorum: sed omnia precepta decalogi pertinent ad legem veterem, ergo in omnibus debuit poni comminatio poenae, & non solum in primo, & secundo.

¶ 5 Præ. Omnia precepta Dei sunt in memoria retinenda, dicitur enim Prover. 3. Describere ea in tabulis cordis tui, inconuenienter ergo in solo tertio precepto fit mentio de memoria, & ita videtur precepta decalogi inconuenienter tradita esse.

SED CONTRA est, quod dicitur Sap. 11. quod Deus omnia fecit in numero, pondere, & mensura, multo magis ergo in preceptis suae legis congruum modum tradendi seruauit.

RESPON. Dicendum, quod in preceptis diuinæ legis maxima sapientia cõtinetur, vnde dicitur Deuter. 4. Hæc est vestra sapientia, & intellectus coram populo. Sapientis autem est omnia debito modo, & ordine disponere: & ideo manifestum esse debet, quod precepta legis conuenienti modo sunt tradita.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod semper ad affirmationem sequitur negatio oppositi, non autem semper ad negationem vnius oppositi sequitur affirmatio alterius. Sequitur enim, si est album, non est nigrum: non tamen sequitur, si non est nigrum, est album: quia ad plurimum extendit negatio affirmatio. Et inde est etiam, quod non esse iniuria, quod pertinet ad precepta negatiua, res personarum se extendit secundum primam rationem, quam esse debitum ut alteri obsequium beneficium impendatur. Inest autem primam rationem, quod homo debitor est beneficii obsequij exhibendi illis, a quibus beneficium accepit, si nondum recompensauit. Duo sunt autem beneficij sufficienter nullus recompensare potest, scilicet Deus, & pater, ut dicitur in 8. Ethic. sola duo precepta affirmatiua ponuntur, scilicet honoratio parentum, aliud de celebratione bathi in commemorationem diuini beneficij.

AD SECUNDUM dicendum, quod illa precepta sunt pure moralia, habent manifestam rationem, de non oportuit, quod in eis aliqua ratio adderetur, sed quibusdam preceptis additur excommunicationis terminatiuum precepti moralis communis, scilicet primo precepto, Non facies sculptile. Scilicet in precepto determinatur dies sabbathi, & ideo ubique oportuit rationem assignari.

AD TERTIUM dicendum, quod homines in actu suo aliquam utilitatem ordinant, in illis preceptis necesse fuit promissionem apponere, ex quibus uidebatur nulla utilitas, uel aliqua utilitas impediri. Quia uero precepta sunt iam in recedendo, ab eis non expectantur: & ideo precepto de honore parentum additur promissio. Similiter etiam in precepto de ratione idolatriæ: quia per hoc uidebatur impediens utilitas, quam homines credunt se posse sequi per pactum cum demonibus initum.

AD QUARTUM dicendum, quod poenae necessariae sunt contra illos, qui sunt promissio, ut dicitur in 10. Ethic. & ideo solis preceptis additur comminatio poenarum, in quibus comminatio ad malum: erant autem homines promissio latrarium propter generalem consuetudinem. Et similiter sunt etiam homines promissio propter frequentiam iuramenti: & ideo preceptis additur comminatio.

AD QUINTUM dicendum, quod preceptum de sabbato ponitur ut commemoratiuum beneficii teriti: & ideo specialiter in eo fit mentio de memoria. Vel quia preceptum de sabbato habet ad nationem adiunctam, quæ non est in lege naturalis, ideo hoc preceptum speciali admonitione innuitur.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum precepta decalogi sint dispensabilia.

AD OCTAuum sic proceditur. Videtur, quod precepta decalogi sint dispensabilia. Precepta enim decalogi sunt de iure naturali: sed ius naturale in aliquibus deficit, & mirabile est, sicut & natura humana, ut Philosophus dicit in 5. Ethic. defectus autem legis in aliquibus particularibus casibus est ratio dispensandi, ut supra dictum est. ergo in preceptis decalogi potest fieri dispensatio.

fic respectu complexorum non inconuenit uoluntatem diuinam esse determinatam: & hoc oportet etiam ipsum Scotum, & omnes fateri, dicentes dari aliqua precepta per se bona, & prohibita per se mala, ut prima precepta iuris nature, & prima precepta decalogi. ad hec quippe non quod sint, uel non sint,

tatis obesse posset cum aliquibus dispensari propter aliquam maiorem utilitatem. Precepta autem decalogi continent ipsam intentionem legislatoris, scilicet Dei: nam precepta prime tabule, que ordinant ad Deum, continent ipsum ordinem ad bonum commune, & finale, quod Deus est. Precepta autem secunde tabule continent ordinem iustitie inter homines obseruande, ut .s. nulli fiat in debitum, & cuiuslibet reddatur debitum: secundum hanc enim rationem sunt intelligenda precepta decalogi: & ideo precepta decalogi sunt omnino indispensabilia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Philosophus non loquitur de iusto naturali, quod continet ipsum ordinem iustitie, hoc enim nunquam deficit, si iustitia esse seruanda, sed loquitur quantum ad determinatos modos obseruationis iustitie, qui in aliquibus fallunt.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut Apostolus dicit. ad Timotheum. Deus fidelis permanet, negare se ipsum non potest. Negat autem se ipsum, si ordinem suam iustitie auferret, cum ipse sit ipsa sua iustitia. & ideo in hoc Deus dispensare non potest, ut homini liceat non ordinate se habere ad Deum, uel non subdistingui iustitie eius, etiam in his, secundum que homines adiuuicem ordinantur.

AD TERTIVM dicendum, quod occisio hominis prohibetur in decalogo, secundum quod habet rationem indebiti: sic enim preceptum continet ipsam rationem iustitie. Lex autem humana hoc concedere non potest, quod licite homo indebite occidatur; sed malefactoris occidi, uel hostes reipublice, hoc non est indebitum. unde hoc non contrariatur precepto decalogi, nec talis occisio est homicidium, quod precepto decalogi prohibetur, ut Aug. dicit in i. de libr. art. Et similiter si alii-

gatur assumptum: quoniam sicut in conclusionibus est necessaria ueritas necessario connexa primo precepto in istis est bonitas necessaria necessario connexa uero ad probationem, si ista non essent precepta, posset uero tungi uictimus finis in esse, & amari ab istis, dicitur quod

cui auferatur quod suum erat, si debitum est quod ipsum amittat, hoc non est furtum, uel rapina, que precepto decalogi prohibentur. Et ideo quando filij Israel precepto Dei tulerunt Aegyptiorum spolia, non fuit furtum, quia hoc eis debebatur ex sententia Dei. Similiter & Abraham cum consentit occidere filium, non consentit in homicidium, quia debitum erat eum occidi per mandatum Dei, qui est dominus uitae & mortis. Ipse enim est qui poenam mortis infligit omnibus hominibus iustis, & iniustis pro peccato primi parentis: cuius sententiae si homo sit executor auctoritate diuina, non erit homicida, sicut nec Deus.

Et similiter etiam Osee accedens ad uxorem fornicariam, uel mulierem adulteram, non est moechatus, nec fornicatus: quia accessit ad eam, qua sua erat secundum mandatum diuinum, qui est actor institutionis matrimonij. Sic igitur precepta ipsa decalogi quantum ad rationem iustitie quam continent, immutabilia sunt: sed quantum ad aliquam determinationem per applicationem ad singulares actus, ut scilicet, hoc, uel illud sit homicidium, furtum, uel adulterium, aut non, hoc quidem est mutabile quandoque; sola auctoritate diuinam his licet, quae a solo Deo sunt instituta, sicut in matrimonio, & in aliis huiusmodi: quandoque etiam auctoritate humana, sicut in his quae sunt commissa hominum iurisdictioni. quantum enim ad hoc, homines gerunt uicem Dei, non autem quantum ad omnia.

AD QVARTVM dicendum, quod illa excogitatio magis fuit interpretatio precepti, quam dispensatio. Non enim intelligitur uiolare Sabbathum, qui facit opus, quod est necessarium ad salutem humanam, sicut Dominus probat Matth. 12.

tis, quoniam licet ista sint necessario conuertentia, uel ueritas, conuersio tamen, uel auersio non dependet ab illa. Aliunde esse potest: hec enim, ut dictum est, a posteriori uerunt, uel auerunt, ut conclusiones respectu principij & tamen cum his teneas, quod hec sunt adeo necessariae fini ultimo, ut salutem in preparatione animi ad hec bona, & auersio ab his malis, inseparabilis sit ab his finis ultimi.

D. 518.

D. 1049.

D. 802.

2.4.10.1.

Super Questionis 100. Articulus nonum.

IN ar. 9. eisdem ceteris quæstionibus nota, quod actus interiores dupliciter sumi possunt. Primo puri, & sic non subiacent humanis legibus, & iudicijs. Secundo in actu exterioribus, & sic subiacent humanis legibus, & iudicijs. Et virtus que in litera insinuat.

ARTICVLVS. IX. Nonum.

Utrum modus virtutis cadat sub precepto legis.

AD NONVM sic proceditur.

Videtur, quod modus virtutis cadat sub precepto legis. Est enim modus virtutis, ut aliquis iuste operetur iusta, & fortiter fortia, & similiter de alijs virtutibus: sed Deuter. 16. precipitur, iuste quod iustum est, & excutequeris: ergo modus virtutis cadit sub precepto.

¶ 2. Præter illud maxime cadit sub precepto, quod est de intentione legislatoris: sed intentio legislatoris ad hoc fertur principaliter, ut homines faciat virtuosos, sicut dicitur in 2. Ethic. Virtuosus autem est virtuosus agere: ergo modus virtutis cadit sub precepto.

¶ 3. Præter. Modus virtutis proprie esse videtur, ut aliquis voluntarie & delectabiliter operetur: sed hoc cadit sub precepto legis diuinæ. dicitur enim in Psal. 7. Seruite domino in laetitia. & 2. ad Corinth. 9. Non ex tristitia, aut ex necessitate: hilariter enim dicitur diligere Deum. ubi glossa dicit, Quidquid boni facis, cum hilaritate fac, & tunc bene facis: si autem cum tristitia facis, sic directe non tu facis: ergo modus virtutis cadit sub precepto legis.

SED CONTRA. Nullus potest operari eo modo quo operatur virtuosus, nisi habeat habitum virtutis, ut patet per Philosophum in 2. & 5. Ethic. Quicumque autem transgreditur præceptum legis, meretur poenam. sequeretur ergo, quod ille, qui non habet habitum virtutis, quicquid faceret, mereretur poenam. Hoc autem est contra intentionem legis, quæ intendit hominem assuefaciendo ad bona opera inducere ad virtutem. non ergo modus virtutis cadit sub precepto.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, preceptum legis habet vim coactiuam. Illud ergo directe cadit sub precepto legis, ad quod lex cogit: coactio autem legis est per metum penæ, ut dicitur. 10. Ethic. Nam illud proprie cadit sub precepto legis, pro quo poena legis infligitur. Ad instituendam autem poenam aliter se habet lex diuina, & aliter lex humana, non enim poena legis infligitur, nisi pro il-

A istis, ut sunt modi, & non absolute. Et quoniam legi humane subijci actus virtutum sub ratione iustitiae, ut supra dictum est, & ad actus iustitiae non refertur quo ad exterius forum, quia quis voluntarie, aut intentione faciat, dummodo debitum reddat, ut patet in actibus iustitiae commutatiuæ, & distributiue, nihil enim refert ad iustitiam, si mala intentione reddas mihi debitam pecuniam, vel honorem, & huiusmodi. ideo modus iste, scilicet voluntarie ex intentione finis illius virtutis operari, non cadit sub lege humana, quæ actus omnes præcipit sub ratione debiti. Vnde lex humana non puni militem in bello occidentem hostem, si ex odio, vel ob auaritiam pugnet, vel occidat, & simile est in alijs.

¶ Ad primam autem obiectionem dicitur, quod velle occidere, potest sumi dupliciter. Primo, ut est actus voluntatis habens pro obiecto occisionem intellectam, & sic sumitur, absolute, & non est ad propositum. Secundo, ut est actus occisionis vltimus exercenda, quasi inchoans ipsam, & sic est ad propositum, & intendit litera, quod pia occisio in tali modo, scilicet voluntarie, & ex intentione existens, non cadit sub precepto homicidii, inquam est a lege humana: consequens est, quod modus iste non cadat sub lege humana, vnde nulla est discretio.

¶ Ad secundam autem obiectionem dicitur, negando, quod lex humana inquam est coactiuam, aliter se habeat ad operantem voluntarie, & ex intentione, aliter ad operantem non voluntarie, vel non ex intentione, quia ut dictum est, ad debiti rationem respicit, ad quod non est imperitens scire, vel ignorare, sicut volendo, & intendendo, ut declaratum est.

¶ Instantie autem quæ afferuntur de homicida ex occurrente ira, & operantibus metu, vel subito, non sunt ad propositum, quia in his non

¶ Ad primam ergo dicendum, quod modus faciendi actum iustitiae, qui cadit sub precepto, est ut fiat aliquid secundum ordinem iuris, non autem quod fiat ex habitu iustitiae.

¶ Ad 11. dicendum, quod intentio legislatoris est de duobus, de uno quidem ad quod intendit per precepta legis inducere, & hoc

¶ Ad 11. dicendum, quod intentio legislatoris est de duobus, de uno quidem ad quod intendit per precepta legis inducere, & hoc

¶ Ad 11. dicendum, quod intentio legislatoris est de duobus, de uno quidem ad quod intendit per precepta legis inducere, & hoc

¶ Ad 11. dicendum, quod intentio legislatoris est de duobus, de uno quidem ad quod intendit per precepta legis inducere, & hoc